

Нич Тетяна Василівна,
кандидат географічних наук

Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, м. Київ, Україна,
e-mail: tatyana_nych@ukr.net

ТРУДОРЕСУРСНА СИТУАЦІЯ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Мета статті полягає у виявленні основних тенденцій формування трудоресурсної ситуації Хмельницької області та обґрунтуванні концептуальних засад ефективного використання трудових ресурсів.

Методика. Використані аналітичний, синтетичний, дедуктивний, індуктивний, статистичний, монографічний, порівняльно-географічний методи.

Результати дослідження. Проаналізований механічний рух населення. Охарактеризовано рівень економічної активності населення, його зайнятість за видами економічної активності, виявленні проблеми трудоресурсної ситуації області та запропоновані основні напрямки їх вирішення.

Наукова новизна полягає у розкритті сутності трудоресурсної ситуації та особливостей її формування в Хмельницькій області..

Практичне значення статті полягає в тому, що цей матеріал використовується при викладанні спецкурсів із урбоекології та ландшафтного планування, може бути корисним при підготовці громадських слухань з проекту організації території.

Ключові слова: трудоресурсна ситуація, демографічні процеси, економічно активне населення, безробіття, зайнятість населення.

Ныч Татьяна Васильевна,
кандидат географических наук

Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченко, Киев, Украина,
e-mail: tatyana_nych@ukr.net

ТРУДОРЕСУРСНАЯ СИТУАЦИЯ ХМЕЛЬНИЦКОЙ ОБЛАСТИ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Цель статьи заключается в выявлении основных тенденций формирования трудоресурсной ситуации Хмельницкой области и обосновании концептуальных основ эффективного использования трудовых ресурсов.

Методика. При написании статьи использованы следующие методы исследования: статистический, анализа и синтеза. Визуализировать полученные данные помог метод графического анализа данных.

Результаты исследования. В статье особое внимание обращено на демографические процессы, в частности рождаемость, смертность, естественный прирост населения. Проанализировано механическое движение населения. Охарактеризован уровень экономической активности населения, его занятости по видам экономической активности, выявлены проблемы трудоресурсной ситуации области и предложены основные направления их решения.

Научная новизна заключается в раскрытии сущности трудоресурсной ситуации и особенностей ее формирования в Хмельницкой области.

Практическое значение статьи заключается в том, что этот материал используется при преподавании спецкурсов по урбоекологии и ландшафтного планирования, может

быть полезным при подготовке общественных слушаний по проекту организации территории.

Ключевые слова: трудоресурсная ситуация, демографические процессы, экономически активное население, безработица, занятость населения.

Nych Tatiana Vasylivna,
Candidate of Geography Sciences

Taras Shevchenko National University of
Kyiv, Kyiv, Ukraine, e-mail:
tatyana_nych@ukr.net

THE LABOR RESOURCE SITUATION OF KHMELNITSKOY REGIONS: CURRENT STATE AND PROSPECTS

The purpose of the article is to identify the main trends in the formation of labor resource situation Khmelnytsky region and justification of conceptual principles of efficient use of manpower.

Method. The used analytical, synthetic, deductive, inductive, statistical, monographic, comparative and geographical methods.

Research results. The analyzed mechanical movement of the population. We characterize the level of economic activity, its employment by economic activity, identifying the problems of labor resource situation of the region and the proposed main directions of their solution.

Scientific novelty consists in revealing the nature of labor resource situation and the peculiarities of its formation in the Khmelnytsky region.

The practical significance of the paper is that the material used in the teaching of courses urboecology and landscape planning can be useful in the preparation of public hearings on the project of the territory.

Keywords: labor resource situation, demographic processes, the economically active population, unemployment, employment.

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток України в значній мірі визначається станом регіонального людського розвитку, основними аспектами якого є 6 блоків: відтворення населення; соціальне становище; комфортне життя; добробут; гідна праця; освіта (1, С.9). Особливе місце в цій системі відіграє гідна праця, яка в широкому розумінні характеризує трудоресурсну ситуацію регіонів, що суттєво впливає на розвиток України, її конкурентоспроможність і економічне зростання. Тому назріла необхідність дослідження різних аспектів формування трудоресурсної ситуації.

Аналіз попередніх досліджень. Ряд аспектів дослідження трудових ресурсів України та її регіонів розглянуті в працях українських вчених: В. Джамана, Т. Заяць, О. Грішнєвої, М. Долішнього, С. Злупко, В. Куценко, Г. Євтушенко, О. Онищенко, Ю. Питюренка, Л. Тертичної, Л. Семів, О. Стефанишена, О. Соколової, Л. Михайлова, М. Фащевського та багато інших. Питання ефективного відтворення й функціонування трудових ресурсів регіонів України досліджували українські економісти: Г. Осовська, О. Крушельницька, А. Заглинський, І. Луцький, В. Стешенко, А. Жук, В. Петюх, А. Хомра, С. Пирожков та ін. Однак проблеми досягнення збалансованого стану регіональних ринків праці вивчені недостатньо.

Мета дослідження полягає у виявленні основних тенденцій формування трудоворесурсної ситуації Хмельницької області та обґрунтуванні концептуальних засад ефективного використання трудових ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Трудові ресурси регіону є частиною населення, що досягла працездатного віку й за фізичним розвитком, отриманою освітою, професійно-кваліфікаційним рівнем здатна працювати в господарстві, виконувати суспільнокорисну роботу. Вони характеризуються кількістю трудового населення, його здоров'ям, освітою, професіоналізмом, моральністю, мотивованістю, вмінням працювати, трудовим потенціалом, активністю, організованістю та ін. (2, С.112). Кількість трудових ресурсів залежить від демографічних, соціальних та екологічних чинників. Основну роль у формуванні трудоворесурсної ситуації відіграють демогеографічні процеси (чисельність населення, його статеві-вікова структура, тривалість життя, народжуваність та смертність, кількість шлюбів, міграційні процеси тощо).

Станом на 1 січня 2016 р. в Хмельницькій області проживало 1294,4 тис. осіб (3 % в Україні), в тому числі 729,8 тис. осіб міське населення (56,4%) і 564,6 тис. осіб сільське населення (43,6%) (таблиця 1) .

Таблиця 1
*Чисельність населення Хмельницької області у 2001-2016 рр. **

Рік	Чисельність населення на кінець року, тис. осіб			Зміна чисельності населення, %		
	Все населення	Міські поселення	Сільські поселення	Все населення	Міські поселення	Сільські поселення
2001	1 445,0	739,0	706,0	100,0	100,0	100,0
2005	1 388,0	724,2	663,8	96,0	97,9	94,0
2010	1 334,0	726,2	607,8	92,3	98,3	86,1
2016	1 294,4	729,8	564,6	89,5	98,7	79,9

* Розраховано за даними Статистичного щорічника Хмельницької області за 2016 рік

20,8% населення області проживає в адміністративному центрі – м. Хмельницькому. Протягом 2001-2016 рр. чисельність населення області зменшилась на 11,5 %. При цьому чисельність міського населення майже не змінилась (зменшення – 1,3%), а сільського зменшилась на 21,1%. Основною причиною скорочення чисельності населення є природне скорочення. У 2015 р. воно склало 6655 осіб, що в розрахунку на 1000 осіб населення становить 5,2. Додатній природний приріст населення мав місце лише у деяких містах (Хмельницький, Кам'янець-Подільський, Нетішин – відповідно: 1,4; 0,1; 4,9). В решті міст і адміністративних районів він від'ємний, а у Новоушицькому, Славутському і Старокостянтинівському районах найнижчий (- 12,8). Природний рух населення області в останні роки характеризується поступовим зменшенням народжуваності і тенденціями до зростання смертності (таблиця 2).

Таблиця 2

*Кількість новонароджених, померлих та природний приріст (скорочення)
населення в Хмельницькій області (осіб) **

	2000	2005	2010	2015	2015 р. у %		
					2000	2005	2010
Кількість новонароджених							
усього	12 359	12 396	14 414	13 793	111,6	111,2	95,7
у міських поселеннях	6 216	7 156	8 365	7 885	126,8	110,2	94,2
у сільській місцевості	6 143	5 240	6 049	5 908	96,1	112,7	97,7
Кількість померлих							
усього	22 591	24 022	20 842	20 448	90,5	85,1	98,1
у міських поселеннях	7 564	8 362	7 864	8 196	108,4	98,0	104,1
у сільській місцевості	15 027	15 660	13 155	12 252	81,5	78,2	93,1
Природний приріст (скорочення)							
усього	-10 232	-11 626	-6 428	-6 655	65,0	57,2	103,5
у міських поселеннях	-1 348	-1 206	678	-311	23,1	25,7	-45,8
у сільській місцевості	-8 884	-10 420	-7 106	-6 344	71,4	60,9	89,3

* Розраховано за даними Статистичного щорічника Хмельницької області за 2016 рік

Важливим показником демогеографічної ситуації є коефіцієнт смертності дітей у віці до 1 року на 1000 живонароджених. Він становив 8,3 і змінюється від 15,4 у Старокостянтинівському районі до 2,5 у м. Старокостянтинові. Слід зазначити, що серед хлопчиків в області цей показник – 10,2, а дівчаток – 6,4.

Із загальної чисельності населення чоловіки складають 46,1%, жінки 53,9% . На 1000 жінок в області припадає 865 чоловіків. Серед адміністративних районів найвищий цей показник у Шепетівському (976), Хмельницькому (928), Ізяславському (917) районах і м. Нетішин (910), а найменший - у Чемеровецькому районі (802). В останні роки цей показник дещо зростає, що негативно впливає на відтворення населення.

Перевищення смертності над народжуваністю зумовлює значне демографічне навантаження у розрахунку на 1000 осіб населення працездатного віку – 322. При цьому 15,7% становить населення у віці 0-14 років, 67,7% - 15- 64 роки і 16,6% - 65 років і старше (в Україні відповідно - 16,1; 68,9; 15,9). Спостерігається поглиблення процесу старіння населення. Частка пенсіонерів у загальній чисельності населення поступово зростає (у 2001 році – 31,6 %; у 2015 році – 32,1%).

Нераціональна демографічна структура населення веде до збільшення питомої ваги осіб у віці 60 років і старше, зменшення питомої ваги осіб у віці молодшому за працездатний. Віковий склад населення істотно впливає на демографічні процеси: інтенсивність смертності значно вища серед осіб похилого віку, ніж серед молоді. Середня очікувана тривалість життя при народженні становила у 2015 р. 71,77 років (чоловіки – 66,46 і жінки – 77,06).

На трудоресурсну ситуацію значний вплив мають медико-біологічні характеристики. За даними Міністерства охорони здоров'я України кількість захворювань в області становила 837,3 тис. осіб, з них майже 40% - хвороби органів дихання (таблиця 3).

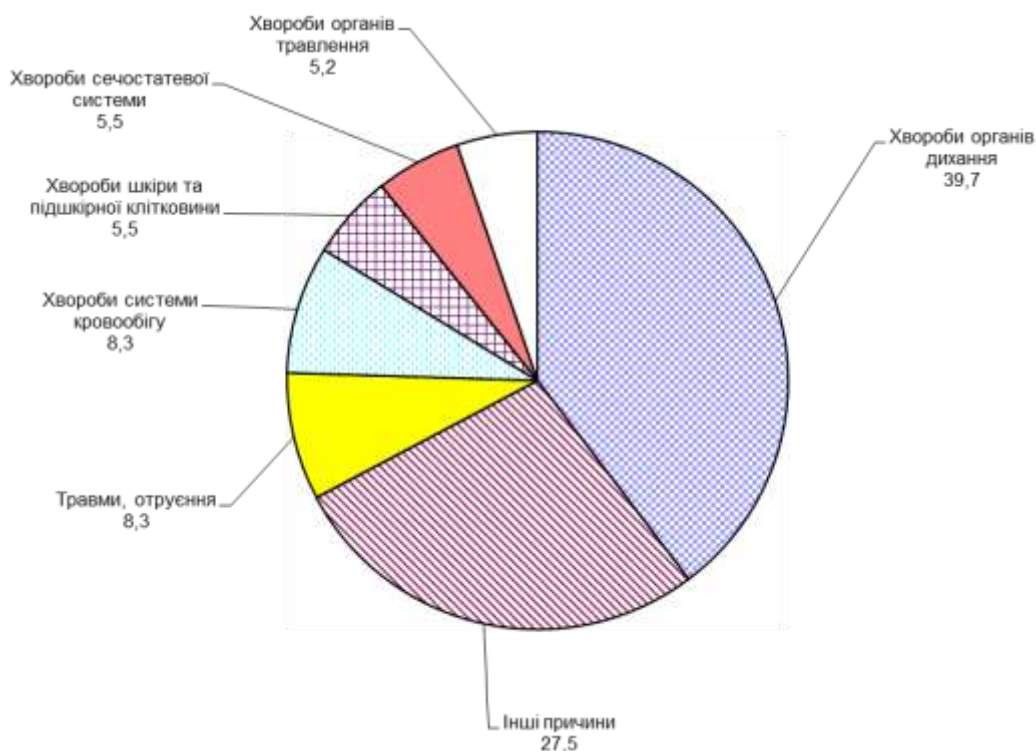

Рис. 1. Структура захворюваності населення за класами хвороб у 2015 році, (відсотків до загальної кількості захворювань)

**За даними Статистичного щорічника Хмельницької області за 2016 рік*

Значний вплив на демографічну ситуацію має міграційний рух населення, який впливає на чисельність і склад населення. У 2015 р. міграційне скорочення населення складало 174 особи. В міських поселеннях воно становило 156 осіб, а в сільській – 18. Найбільше міграційне скорочення мало місце у м. Кам'янець-Подільський – 503 особи, а міграційний приріст - у м. Хмельницькому – 986 осіб. Основна доля міграційного скорочення припадає на вікову групу від 15 до 19 років (- 1508 осіб).

У країнах ринкової економіки термін “трудові ресурси”, як правило, не вживається, а використовується поняття “економічно активне населення”. Це найбільш активна частина населення - люди у віці від 15 до 70 років, що пропонують свою робочу силу для виробництва товарів та

надання різноманітних послуг. З 2000 до 2016 років в Хмельницькій області помітна тенденція щодо зменшення чисельності економічно активного населення віком 15-70 років. За цей період воно скоротилося на 95,6 тис. осіб (на 17,1%) і склало 557,1 тис. осіб, з яких 500,5 тис. осіб, або 89,5% зайняті економічною діяльністю (3; 4; 5).

487,7 тис. осіб – це населення у працездатному віці. Рівень економічної активності населення, відсотків до всього населення відповідної вікової групи у віці 15–70 років, становив 58,6 % (у 2000 р. – 63,0%). В області 56,6 тис. осіб безробітних (10,4% населення працездатного віку).

Зайнятість населення за видами економічної діяльності мала наступну структуру: промисловість – 21,0%, сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство – 10,4%, будівництво – 2,3%, оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 6,7%, транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 5,4%, фінансова та страхова діяльність – 1,3%, професійна, наукова та технічна діяльність – 1,7%, державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування – 12,5%, освіта – 19,0%, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 12,5%, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок – 1,6%, інші види – 5,6%.

Кількість зареєстрованих безробітних (16,9 тис. осіб) значно перевищує потребу роботодавців у працівниках для заміщення вільних робочих місць (985 вакантних посад). Навантаження на одне вільне робоче місце (вакантну посаду) в області становить 44 особи. При цьому серед адміністративних районів найвище навантаження на одне вільне робоче місце в Теофіпольському районі – 995 осіб і найменше в Шепетівському – 20 осіб. Навантаження на одне вільне робоче місце (вакантна посада) 380 осіб у сільському, лісовому та рибному господарстві, 228 осіб у фінансовій та страховій діяльності, 187 у державному управлінні й обороні, обов'язковому соціальному страхуванні. Найбільша пропозиція робочої сили серед працівників найпростіших професій – 167 осіб на одне вільне робоче місце, кваліфікованих робітників сільського та лісового господарства, риборозведення та рибальства – 164 особи, законодавців, вищих державних службовців, керівників, менеджерів (управителів) – 151 особа, а найменша серед працівників сфери торгівлі та послуг – 21 особа і кваліфікованих робітників з інструментом – 18 осіб. У 2015 р. працевлаштовано 15,1 тис. осіб, в тому числі 8,6 тис. чоловіків. Серед працевлаштованих 39,2% у сільському, лісовому та рибному господарстві, 23,4% - у промисловості, 3,0% у будівництві, 3,9% - у освіті. Найбільша кількість працевлаштованих у Хмельницькому міському (1192 особи), Волочиському (1076 осіб), Краси́лівському (1229 осіб), Стаокостянтинівському (1281 осіб), Теофі́польському (1115 осіб) районних центрах зайнятості.

Висновки. Трудоресурсна ситуація в Хмельницькій області характеризується зменшенням чисельності зайнятого населення в

економіці. Спостерігається зростання безробітних і збільшення їх навантаження на працездатне населення, значний попит на робочі професії, що потребує підвищення ефективності використання трудових ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Решетило В. П. Трудові ресурси регіонів: просторове розміщення та підвищення ефективності використання : монографія / В. П. Решетило, Н. С. Міщенко, О. В. Шубна; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Х. : ХНУМГ, 2014. – 157 с.
2. Кальєніна Н.В. Сутність категорії «трудоий потенціал підприємств» /Н.В.Кальєніна//Держава та регіони , 2008, № 3, с. 111-115.
3. Населення Хмельниччини за 2015 рік. Демографічний щорічник. Хмельницький, 2016.-108 с.
4. Праця у Хмельницькій області за 2015 рік. Статистичний щорічник. Хмельницький, 2016.- 150 с.
5. Статистичний щорічник Хмельницькій області за 2015 рік. Хмельницький, 2016.-408 с.

References:

1. Reshetylo VP Human Resources regions: the spatial distribution and efficiency: monograph / VP Reshetylo, NS Mishchenko, AV skin coat; Hark. nat. University of Gore. households islands named. AN Beketov. - X: HNUMH, 2014. - 157 p.
2. Kalyenina NV The essence of the category "employment potential of the" /N.V.Kalyenina//Derzhava and regions, 2008, № 3, p. 111-115.
3. Population Khmelnytsky by 2015. Demographic Yearbook. Khmelnytsky, 2016.-108 with.
4. Work in the Khmelnytsky region by 2015. Statistical Yearbook. Khmelnytsky, 2016.- 150 p.
5. Statistical Yearbook Khmelnytsky region in 2015. Khmelnytsky, 2016.-408 pp